

Bruxelles, 27 mai 2019
(OR. en)

9127/19

AUDIO 75

REZULTATUL LUCRĂRILOR

Sursă:	Secretariatul General al Consiliului
Destinatar:	Delegațiile
Nr. doc. ant.:	8806/19
Subiect:	Concluziile Consiliului privind îmbunătățirea circulației transfrontaliere a operelor audiovizuale europene, cu accent pe coproducții

În anexă, se pun la dispoziția delegațiilor Concluziile Consiliului privind îmbunătățirea circulației transfrontaliere a operelor audiovizuale europene, cu accent pe coproducții, astfel cum au fost adoptate de către Consiliul Educație, Tineret, Cultură și Sport în cadrul reuniunii sale din 23 mai 2019.

**Concluziile Consiliului privind îmbunătățirea circulației transfrontaliere a
operelor audiovizuale europene, cu accent pe coproducții**

CONSILIUL UNIUNII EUROPENE,

REAMINTIND

contextul politic, descris în anexa I¹ la prezentele concluzii, în special Planul de lucru în domeniul culturii 2019-2022, adoptat la 27 noiembrie 2018,

RECUNOAȘTE CĂ

1. Diversitatea culturală și lingvistică a Europei reprezintă un atu important pentru sectorul audiovizual european. Printr-o valorificare deplină a tehnologiilor digitale online, conținutul audiovizual poate depăși granițele geografice și lingvistice, promovând diversitatea culturală și valorile europene comune și dezvoltând astfel un sentiment de apartenență la un spațiu cultural comun, precum și competitivitatea sectorului audiovizual european.
2. Operele audiovizuale, în special filmele, seriile și serialele, destinate atât prezentării în cinematografe, cât și serviciilor mass-media audiovizuale, reflectă bogăția și diversitatea culturilor europene și constituie un patrimoniu care trebuie promovat și menținut pentru și de către generațiile viitoare.

¹ În anexa I sunt enumerate documente relevante referitoare la chestiunile abordate (acte legislative, concluzii ale Consiliului, comunicări ale Comisiei Europene etc.).

3. Dezvoltarea digitală a făcut posibilă coexistența sălilor de cinema și a serviciilor mass-media audiovizuale tradiționale și la cerere, ceea ce a influențat obiceiurile și preferințele publicului². Cinematografele rămân totuși principala platformă de difuzare a lungmetrajelor³.
4. La nivel european au fost luate măsuri importante pentru combaterea pirateriei online în domeniul audiovizualului, dar sunt necesare eforturi suplimentare pentru a consolida economia creativă în era digitală, pentru a-i proteja diversitatea culturală și pentru a asigura disponibilitatea mai multor opere în întreaga Europă și în afara acesteia.
5. În general, circulația operelor audiovizuale este stimulată prin măsuri de finanțare la nivel național și internațional care vizează promovarea și comercializarea, inclusiv în etapa de dezvoltare, prin diferite mijloace digitale, precum și prin intermediul proiecțiilor la festivaluri etc. Cadrul juridic european în domeniul audiovizualului, în special Directiva serviciilor mass-media audiovizuale, reprezintă un pilon important pentru asigurarea vizibilității producțiilor audiovizuale europene în țările din UE.

² În 2017, potrivit Observatorului European al Audiovizualului, ponderea medie a filmelor din UE în 37 de cataloage naționale de servicii video la cerere pe bază de abonament (SVOD) a fost de 20 %.

În medie, 22 % din filmele produse anual în UE erau coproducții, variind între 24 % în catalogul Flimmit și 53 % în cataloagele Horizon/UPC Prime. În cele 27 de cataloage Netflix, în medie 36 % din filme erau coproducții.

În ceea ce privește filmele produse și prezentate în cinematografele din UE între 2005 și 2014, 64 % proveneau din UE, 16 % din SUA, 15 % erau producții internaționale, iar 4 % proveneau din alte țări europene. Majoritatea filmelor non-naționale din UE din cataloage erau reprezentate de coproducții non-naționale din UE.

³ Doar 47 % din filmele europene prezentate în cinematografe în aceeași perioadă figurai în cel puțin un serviciu video la cerere (VOD), în timp ce filmele europene reprezentau aproximativ 25 % din totalul filmelor de pe platformele VOD.

A se vedea studiile 1 și 4 ale Observatorului European al Audiovizualului menționate în anexa II.

6. Studiile⁴ realizate de Observatorul European al Audiovizualului arată că o pondere mare a filmelor produse în UE este reprezentată de coproducții europene și subliniază avantajele filmelor în coproducție, mai ales posibilitatea de a atrage un public mai numeros și de a accesa piețe mai mari în raport cu filmele naționale⁵, precum și de a beneficia de un număr mai mare de surse de finanțare, inclusiv prin fonduri publice⁶. Mai mult, coproducțiile sunt rezultatul unei cooperări creative, financiare și practice, bazate pe schimburi de experiență, și creează legături între diferite zone și contexte geografice și lingvistice, având efecte pozitive nu numai asupra partenerilor de coproducție, atât majoritari, cât și minoritari, ci și asupra sectorului audiovizual în ansamblul său.
7. Pentru o mai bună circulație transfrontalieră a operelor audiovizuale prin intermediul diferitelor platforme și cataloage, este necesară o abordare coerentă în privința politicilor din acest domeniu, inclusiv în ceea ce privește utilizarea noilor tehnologii precum inteligența artificială.

⁴ A se vedea studiile 1-3 menționate în anexa II.

⁵ Coproducțiile au reprezentat 24 % din producția totală din Europa între 2005 și 2014, însă la nivel mondial numărul de bilete de intrare la coproducții a echivalat cu 50,3 % din numărul total de bilete de intrare la filme europene (56,9 % pentru filmele din UE), depășind ușor numărul de bilete de intrare la producții exclusiv naționale. În medie, numărul de bilete de intrare la coproducțiile europene este de trei ori mai mare decât numărul de bilete de intrare la filme strict naționale.

⁶ A se vedea studiul 4 menționat în anexa II.

8. Este nevoie de un cadru de reglementare adecvat scopului urmărit și de complementaritate între diferitele surse de finanțare pentru a încuraja creația și producția de înaltă calitate în sectorul audiovizual, ținând seama de particularitățile piețelor audiovizuale și de capacitățile acestora, de politicile de sprijin existente și de măsurile la nivel național, precum și de particularitățile mecanismelor de finanțare și de licențiere pentru anumite opere audiovizuale, deseori bazate pe licențe teritoriale exclusive. De cele mai multe ori, resursele esențiale pentru proiectele din sectorul audiovizual sunt obținute prin intermediul fondurilor cinematografice naționale, care beneficiază de diferite sisteme de sprijin și diferite tipuri de granturi, împrumuturi, stimulente fiscale și mecanisme de finanțare europene pentru proiecte multilaterale, cum ar fi subprogramul MEDIA sau Eurimages. În prezent sunt în curs de testare și dezvoltare noi instrumente de finanțare, însă în același timp prevânzările către și investițiile realizate de organisme de radiodifuziune publice și private și distribuitori din diferite țări continuă să reprezinte modalități esențiale de finanțare a filmelor europene⁷. De la nivel regional la nivel european, fondurile publice au amplificat oportunitățile financiare, inclusiv stimulentele pentru producție și schemele de coproducție minoritară.
9. Sectorul audiovizual european are anumite particularități geografice și/sau lingvistice care pot cauza o fragmentare a pieței. În vederea depășirii acestei situații, coproducțiile pot consolida circulația internațională a operelor audiovizuale și pot contribui la sporirea capacităților naționale de producție și distribuție și a competitivității și vizibilității producțiilor audiovizuale naționale.
10. Prezența coproducțiilor la festivalurile de film poate asigura vizibilitatea unor opere de calitate și îmbunătățește circulația lor. De asemenea, festivalurile de film joacă un rol important în promovarea cooperării (de exemplu, partajarea resurselor și a know-how-ului) între diferiți actori din lanțul valoric.

⁷ Prevânzările către organisme de radiodifuziune și distribuitori din diferite teritorii au reprezentat în total 41 % din volumul de finanțare cumulat într-un eșantion de 445 de lungmetraje europene. A se vedea studiul 5 menționat în anexa II.

SUBLINIIND ÎN ACEST CONTEXT CĂ

11. În cadrul Planului de lucru în domeniul culturii 2015-2018 a fost înființat un grup de experți prin metoda deschisă de coordonare (MDC) privind circulația filmelor europene. Acest grup a recomandat acordarea de stimulente coproducțiilor în cadrele juridice naționale și în sistemele de sprijin în domeniul audiovizualului pentru a încuraja mai multe investiții în coproducții, inclusiv prin sprijinirea fondurilor de coproducție sau de dezvoltare bilaterale. De asemenea, a recomandat încurajarea coproducțiilor între diverși parteneri dintr-un număr mare de state membre.
12. În contextul Planului de lucru în domeniul culturii 2019-2022, un nou grup de experți MDC se va concentra asupra coproducțiilor din sectorul audiovizual. Grupul ar trebui să se bazeze pe activitatea grupului de experți MDC privind circulația filmelor europene și este de așteptat să analizeze mai precis chestiunea coproducțiilor, inclusiv cu țări din afara UE, și să prezinte Consiliului un raport care să conțină recomandări concrete.
13. Având în vedere evoluțiile sus-menționate, este necesar să se pună accentul, în limita resurselor existente, pe două linii de acțiune:

A. MĂSURI DIRECTE DE ÎNCURAJARE A COPRODUCȚIILOR

CONSILIUL UNIUNII EUROPENE

SUBLINIAZĂ CĂ

14. Partenerii de coproducție, atât cei majoritari cât și cei minoritari, beneficiază de oportunitățile oferite de cooperare, în ceea ce privește finanțarea, facilitățile tehnice, expertiza și cunoștințele, valorile ridicate ale producției și circulația sporită care rezultă din coproducție.

15. Fondurile, institutele și agențiile cinematografice naționale – deseori în contextul acordurilor de coproducție – contribuie în mod semnificativ la dezvoltarea și comercializarea coproducțiilor în Europa prin faptul că le acordă sprijin în toate etapele (dezvoltare, producție și distribuție).
16. Subprogramul MEDIA 2014-2020 cuprinde multe sisteme de finanțare diferite și acțiuni care încurajează și sprijină coproducțiile europene. Sprijinul direct al acestui subprogram pentru coproducții constă în operarea unor fonduri de coproducție internaționale, acțiuni specifice în cadrul dezvoltării (finanțarea unor proiecte individuale și finanțarea unor portofolii de proiecte) și în cadrul sistemului de programare TV, precum și sprijin pentru strategiile de distribuție care îmbunătățesc circulația operelor finanțate.
17. În timp ce tratatele sau acordurile bilaterale privind coproducția facilitează accesul la sisteme naționale de finanțare și sprijin, Convenția Consiliului Europei asupra coproducțiilor cinematografice (din 1992, revizuită în 2017) oferă un cadru juridic cuprinzător și standarde pentru coproducțiile multilaterale și pentru coproducțiile bilaterale între părțile care nu au încheiat un tratat bilateral.
18. Eurimages, fondul de sprijin cultural al Consiliului Europei, reprezintă un instrument foarte important pentru acordarea de finanțare coproducțiilor și este relevant pentru distribuirea și exploatarea lungmetrajelor, filmelor de animație și filmelor documentare.
19. Coproducțiile între țări care sunt apropiate din punct de vedere geografic și/sau cultural au consolidat, în unele cazuri, practica cooperării structurate de-a lungul lanțului valoric.
20. Coproducțiile europene și cele internaționale, de cele mai multe ori cu sprijinul fondurilor europene, naționale sau regionale menționate anterior, au demonstrat un potențial sporit de circulație și au fost foarte des recompensate cu cele mai prestigioase premii și distincții cinematografice mondiale.

21. Noile oportunități oferite de mediul digital sunt valorificate din ce în ce mai mult de producători în structura și procesul coproducției internaționale.
22. Diferitele cerințe administrative impuse de organismele de finanțare publică și diversele reglementări la nivel regional, național și european pot reprezenta uneori o provocare din punct de vedere tehnic, artistic și financiar pentru partenerii de coproducție.
23. Sfera de aplicare a prezentelor concluzii se limitează la coproduțiile din țări europene, însă este important de subliniat că există un interes tot mai mare din partea sectorului audiovizual din Europa să participe la coproducții alături de țări importante din afara Europei. Pe lângă implicarea talentelor din întreaga lume, acest tip de coproducție are un potențial ridicat de a intensifica circulația internațională a operelor europene coproduse.

INVITĂ STATELE MEMBRE ȘI COMISIA, ÎN LIMITA DOMENIILOR LOR DE COMPETENȚĂ,

24. să continue să încurajeze coproduțiile europene între țări cu diferite capacități audiovizuale și/sau între țări dintr-o zonă geografică sau lingvistică restrânsă, precum și circulația și vizibilitatea acestor opere;
25. să intensifice eforturile de partajare a bunelor practici și de identificare a unor soluții pentru simplificarea administrativă, pentru coerență și transparență a normelor diferitelor fonduri publice, inclusiv prin intermediul tehnologiilor digitale, pentru a facilita într-o mai mare măsură coproduțiile europene;
26. să aibă în vedere posibilitatea îmbunătățirii circulației, a promovării și a exploatării filmelor în etapa de elaborare a sistemelor de sprijin și să analizeze posibilitatea de a-și evalua sistemele de finanțare publică în funcție de obiective clare în ceea ce privește calitatea operelor cofinanțate și potențialul lor de a circula în interiorul UE;

27. să încurajeze toți actorii, inclusiv furnizorii de servicii online, să pună la dispoziție autorităților publice și titularilor de drepturi datele privind publicul și să folosească aceste date pentru a-și cunoaște și a-și înțelege mai bine publicul pentru a-și adapta sistemele de sprijin în consecință.

INVITĂ STATELE MEMBRE:

28. să ia în considerare punerea în aplicare a sistemelor de sprijin, inclusiv a sistemelor pentru coproducțiile minoritare, pentru a suplimenta finanțarea privată și instrumentele financiare europene, în vederea încurajării producției și a promovării operelor europene pe toate platformele;
29. să sprijine într-o mai mare măsură fondurile regionale și naționale în rolul lor cheie de facilitatori ai coproducțiilor, asigurând, acolo unde este posibil, complementaritatea cu măsurile de sprijin;
30. să utilizeze noile tehnologii în digitalizarea procedurilor contractuale și de finanțare pentru a simplifica accesul la finanțare, pentru a asigura o utilizare mai eficientă și mai transparentă a banilor publici și pentru a reduce numărul de probleme juridice apărute în legătură cu coproducția;
31. să sublinieze rolul producătorilor independenți în procesul de coproducție.

INVITĂ COMISIA

32. să exploreze modalități de dezvoltare în continuare, de promovare și de simplificare a oportunităților de finanțare a coproducțiilor în cadrul subprogramului MEDIA;
33. să promoveze măsuri pentru o mai bună vizibilitate și circulație a operelor audiovizuale europene, asigurând, în același timp, condiții de concurență echitabile care să țină seama de particularitățile geografice și lingvistice ale statelor membre în ceea ce privește capacitățile lor de producție, de distribuție și privind publicul;
34. să ia în considerare opțiuni pentru creșterea vizibilității tuturor partenerilor de coproducție – atât parteneri majoritari, cât și minoritari – în cazul operelor sprijinite de subprogramul MEDIA;

35. să prezinte, în cooperare cu Observatorul European al Audiovizualului, o evaluare a coproducțiilor din Europa, inclusiv un inventar al posibilităților de acces pe piață pentru coproducții, sugerând modalități de intensificare a cooperării lor;
36. să consolideze cooperarea, dialogul de politică structurat și schimbul de bune practici cu organisme regionale și naționale relevante, cu agenții de film europene, cu Asociația directorilor agențiilor europene de cinematografie (EFAD), precum și cu Consiliul Europei, în special Eurimages și Observatorul European al Audiovizualului, explorând posibilele sinergii și oportunități de colaborare și comunicând statelor membre rezultatele acestor schimburi;
37. să exploreze opțiunile de sprijinire a unor inițiative precum ateliere de creație sau ateliere de scriere, unde producătorii, scenariștii și regizorii pot lucra împreună la dezvoltarea de coproducții;

B. SPRIJINIREA UNUI ECOSISTEM DURABIL PENTRU COPRODUCȚII

CONSILIUL UNIUNII EUROPENE

SUBLINIAZĂ CĂ

38. Potențialul coproducțiilor europene poate fi exploatat într-o mai mare măsură prin cultivarea unui ecosistem care să încurajeze și să promoveze operele coproduse de-a lungul lanțului valoric. Aceasta include măsuri de punere în aplicare pentru sprijinirea indirectă a coproducțiilor, dar și facilitarea colaborării în etapa scrierii scenariului și în etapa de dezvoltare, precum și distribuția operelor coproduse după lansarea lor și accesul la acestea.
39. Potrivit recomandărilor grupului de experți MDC privind circulația filmelor europene în general, pentru a spori circulația filmelor, sunt necesare acțiuni în diferite planuri, cum ar fi promovarea, cinematografele, festivalurile, VOD, datele privind publicul, sistemele de sprijin, cooperarea în materie de politici, accesul la finanțare și monitorizarea rezultatelor finanțării publice;

40. Ar trebui asigurată transparența sprijinului financiar oferit coproducțiilor. În special, organismele de finanțare publice ar trebui să aibă acces la informațiile privind finanțările publice directe și indirecte primite de proiectele de coproducție din diferite surse – la nivel (sub)național sau european.
41. În cadrul subprogramului MEDIA, printre măsurile indirecte de încurajare a coproducțiilor se numără activități de formare, accesul la piețe și activități de colaborare în rețele internaționale, care încurajează și sporesc capacitatea de cooperare transfrontalieră.
42. Distribuția și exploatarea sunt etape-cheie în atragerea publicului către operele coproduse. Rețeaua Europa Cinemas, finanțată prin subprogramul MEDIA, oferă un sprijin semnificativ proiecției de filme europene non-naționale. Cu toate acestea, sunt necesare mai multe eforturi pentru a asigura că operele coproduse sunt distribuite pe scară largă, exploatate și promovate la nivel internațional pe toate canalele și platformele de distribuție. În special, cooperarea pentru promovarea operelor coproduse este esențială pentru a asigura succesul lor internațional.
43. Politicile în domeniul audiovizual sunt, în general, axate pe oferirea unui conținut de înaltă calitate și diversificat din punct de vedere cultural și lingvistic. Este esențial să se atragă un public cât mai numeros pentru opere audiovizuale europene de înaltă calitate, originale și inovatoare și să se sprijine vizibilitatea și accesul la acest tip de conținut. Potrivit Observatorului European al Audiovizualului, există un dezechilibru semnificativ între numărul de filme europene lansate și ponderea lor în numărul total de bilete de intrare și, prin urmare, este esențial să se consolideze legătura dintre filme și publicul lor țintă.
44. În ceea ce privește distribuția operelor audiovizuale prin intermediul platformelor digitale, este important să se asigure un ecosistem echilibrat și respectarea drepturilor de autor, ca mijloace de sprijinire a creativității.
45. Elementul fundamental al sectorului audiovizual european este talentul. Prin urmare, realizarea de investiții în beneficiul profesioniștilor europeni din domeniul audiovizualului – inclusiv în formarea acestora – rămâne o condiție prealabilă pentru un ecosistem competitiv.

INVITĂ STATELE MEMBRE ȘI COMISIA, ÎN LIMITA DOMENIILOR LOR DE
COMPETENȚĂ ȘI ÎN LIMITA RESURSELOR EXISTENTE,

46. să sprijine sectorul audiovizual și să ia în considerare utilizarea programelor sectoriale pentru îndeplinirea acestui obiectiv.
47. să continue să promoveze măsuri care asigură sprijin indirect coproducțiilor, inclusiv colaborarea în rețele la nivel internațional, cursuri de formare pentru profesioniștii în domeniul cinematografiei, dezvoltarea talentelor, ateliere de coproducție, schimburi de bune practici și activități de cooperare, întrucât procesele creative în colaborare au potențialul de a da naștere unor proiecte de înaltă calitate și încununate de succes.
48. să evalueze dacă ar fi oportună stabilirea unor măsuri specifice pentru a-i încuraja pe tinerii profesioniști să dezvolte și să-și lanseze primele proiecte, contribuind astfel la dezvoltarea cinematografiei europene;
49. să faciliteze accesul publicului la opere audiovizuale și la conținut audiovizual prin măsuri care să încurajeze promovarea și distribuția transfrontalieră mai largă, inclusiv dezvoltarea de tehnologii digitale pentru dublaj și subtitrare în cât mai multe limbi europene cu putință. Aceasta include operele audiovizuale coproduse de țări sau regiuni în care se vorbesc limbi de circulație mai restrânsă, în vederea promovării diversității lingvistice, depășind, totodată, barierele lingvistice sau cele determinate de nevoi speciale;
50. să intensifice eforturile de sprijinire și promovare a operelor coproduse de-a lungul întregului lanț valoric, inclusiv la nivel transfrontalier, și de asigurare a faptului că acestea ajung la un public internațional cât mai larg cu putință.

51. să continue cooperarea în ceea ce privește dezvoltarea unui repertoriu al filmelor europene, ceea ce va da mai multă vizibilitate și transparență operelor europene coproduse disponibile online.
52. să încurajeze dialogul structurat și cuprinzător cu grupuri cât mai largi de părți interesate din mediul privat, pentru a le menține angajamentul continuu de a contribui la ecosistemul coproducțiilor și pentru a asigura complementaritatea surselor de finanțare;
53. acordând atenția cuvenită subsidiarității, să încurajeze în continuare și să sprijine inițiativele vizând cultura cinematografică prin intermediul educației formale, informale și non-formale, înzestrându-i pe tinerii europeni cu competențe în domeniul creativ și stimulându-le potențialul de inovare. Cultura cinematografică are un rol fundamental în implicarea tinerelor generații, permițându-le acestora să descopere și să aprecieze patrimoniul cinematografic european și diversitatea culturală europeană.

Acte legislative

1. Regulamentul (UE) nr. 1295/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 decembrie 2013 privind instituirea programului „Europa creativă” (2014-2020), JO L 347, 20.12.2013, p. 221
2. Regulamentul (UE) nr. 2017/1128 al Parlamentului European și al Consiliului din 14 iunie 2017 privind portabilitatea transfrontalieră a serviciilor de conținut online în cadrul pieței interne, JO L 168, 30.6.2017, p. 1
3. Directiva (UE) 2018/1808 a Parlamentului European și a Consiliului din 14 noiembrie 2018 de modificare a Directivei 2010/13/UE privind coordonarea anumitor dispoziții stabilite prin acte cu putere de lege sau acte administrative în cadrul statelor membre cu privire la furnizarea de servicii mass-media audiovizuale (Directiva serviciilor mass-media audiovizuale) având în vedere evoluția realităților pieței, JO L 303, 28.11.2018, p.69

Concluzii ale Consiliului

4. Concluziile Consiliului privind patrimoniul cinematografic european, inclusiv provocările erei digitale,
JO C 324, 1.12.2010, p. 1
5. Concluziile Consiliului privind consolidarea conținutului european în economia digitală,
JO C 457, 19.12.2018, p. 2
6. Concluziile Consiliului privind planul de lucru pentru cultură 2019-2022, JO C 460,
21.12.2018, p. 12
7. Concluziile reuniunii Consiliului European din 14 decembrie 2017, EUCO 19/1/17.

Recomandări ale Consiliului

8. Recomandarea Consiliului privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții, JO C 189, 4.6.2018, p. 1

Comunicări ale Comisiei

9. Comunicarea Comisiei privind oportunitățile și provocările pentru cinematograful european în era digitală, 24 septembrie 2010, COM (2010) 487 final
10. Comunicarea Comisiei „O nouă agendă europeană pentru cultură”, 22 mai 2018, COM(2018) 267 final

Convenții internaționale

11. Convenția UNESCO din 20 octombrie 2005 asupra protejării și promovării diversității expresiilor culturale
12. Convenția Consiliului Europei asupra coproducțiilor cinematografice (revizuită), 30 ianuarie 2017

Studii ale Observatorului European al Audiovizualului

13. How do films circulate on VOD services and in cinemas in the European Union? A comparative analysis, Christian Grece, 2016
 14. Film production in Europe. Production volume, co-production and worldwide circulation, Julio Talavera Milla, 2017
 15. YearBook 2017/2018. Key trends. Television, cinema, video-on-demand audiovisual services – the pan-European picture, Francisco Cabrera, Gilles Fontaine, Christian Grece, Marta Jimenez Pumares, Martin Kanzler, Ismail Rabie, Agnes Schneeberger, Patrizia Simone, Julio Talavera, Sophie Valais, 2018
 16. The legal framework for international co-productions, Francisco Javier Cabrera Blázquez, Maja Cappello, Enric Enrich, Julio Talavera Milla, Sophie Valais, 2018, IRIS Plus
 17. Fiction film financing in Europe: A sample analysis of films released in 2016, Martin Kanzler, 2018
-